

POSSIBILITIES AND LIMITS OF MEDIATION IN CASES OF VIOLENCE BETWEEN PARENTS

LENKA HOLÁ

Palacky University in Olomouc, Czech Republic

Abstract in original language

Příspěvek diskutuje možnosti a meze využití mediace v případech násilí mezi rodiči. Kdy teoretické názory tuto možnost většinou nepodporují, upozorňují na její limity a negativní důsledky pro jednotlivé účastníky, jejich vztahy i samotné (trestní) řízení. Avšak praxe hledá možnosti, jak situace násilí mezi rodiči - pro ně a zejména jejich děti - efektivně řešit.

Key words in original language

Násilí mezi rodiči; mediace; účastníci mediace.

Abstract

Paper discusses the possibilities and limits the use of mediation in cases of violence between the parents. When the theoretical possibility that the views of majority support, highlighting the limits and negative consequences for individual participants, their relationships and themselves (criminal) proceedings. But the practice is looking for ways to situations of violence between the parents - for them and especially their children - effectively addressed.

Key words

Violence between parents; mediation; mediation participants.

1. ÚVOD

Cílem příspěvku je diskutovat možnosti využití mediace v tak specifických případech, jako je situace násilí mezi rodiči, a to zejména s ohledem na zájmy nezletilých dětí. Vzhledem k tomu, že je otázka vhodnosti jejího využití u nás zatím spíše odmítána, minimálně však zpochybňována, přinášíme zahraniční zjištění doplněná vlastními úvahami a zkušenostmi.

Abychom se mohli kvalifikovaněji vyjádřit, je nejprve nutné zaměřit se na předmět intervence, tedy situaci násilí mezi rodiči. Rozpad rodiny otřese něčím, co děti považují za samozřejmé a co je zdrojem jejich pohody, totiž, že rodiče budou stále někde na blízku. Kvalita rodičovského vztahu je jedním z klíčových příčin problémů v osobnostním vývoji dítěte. Na tuto problematiku upozorňují práce publikované ve světě již ve 30. letech 20. stol. (např. Towle, 1931; Hubbard, Adams, 1936). V českém prostředí pak zejm. přehledová studie J. Pavláta (2005, č. 5). Shrnuje zde výsledky amerických empirických studií provedených v situaci rozvodů a porozvodového uspořádání. Autor konstatuje, že při sledování následků

rozvratu rodiny pro dítě je právě míra a podoba konfliktu mezi rodiči pro jejich následné psychické a sociální selhávání rozhodující. V našem prostředí dosud nebyla empirickému zkoumání těchto souvislostí věnována dostatečná pozornost. Významným příspěvkem je proto metodická studie Lacinové, Michalčákové a Ježka (2009, č. 1), která přináší prvotní zkušenosti s metodou sledující percepci konfliktu mezi rodiči a dětmi v ČR.

V zahraničí se počáteční výzkumy zaměřovaly především na četnost rodičovských konfliktů a hledání souvislostí mezi rodičovským konfliktem a maladaptivními obtížemi jejich dětí. Současné výzkumy se zaměřují na objasnění konkrétních mechanismů fungování těchto souvislostí, pozornost je věnována zjišťování obsahu či způsobu řešení konfliktu (Cummings, Davies, 1994). Jako důležité se ukázalo sledovat vnímání a subjektivní hodnocení konfliktu samotným dítětem. Všechny tyto poznatky jsou z hlediska domácího násilí a možností jeho řešení zásadní.

2. NÁSILÍ A DOMÁCÍ NÁSILÍ MEZI RODIČI

O domácím násilí jako o teoretickém a praktickém problému se hovoří zhruba 40 let. Zpočátku (asi od konce 70. let 20. stol.) bylo vnímáno jako násilí v rodině nebo v intimních vztazích, kterého se dopouštějí partneři (muži) na ženách. Studium a výzkum fenoménu domácího násilí však do dnešního dne značně pokročily. Nyní je definováno jako opakované, dlouhodobé a zpravidla eskalující násilí fyzického, psychického, sexuálního, sociálního a ekonomického rázu, které vytváří asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na osobu násilnou a osobu ohroženou (Čírtková, 2008). Ze současného pohledu představuje domácí násilí komplexní jev. Veškeré kroky policie, justice, poradenských sítí a terapeutických středisek pro oběti i pachatele se musí odvíjet právě od zjištěných informací o tom, jak se domácí násilí v daném vztahu projevuje. Vzniká potřeba přesnější diferenciací jeho podob. Na to reaguje také teorie, kdy se v posledních letech objevuje nová tendence usilující o komplexnější přístup a snahu postihnout celistvé vzorce jevu. To má značný praktický význam. Umožňuje to lépe zpracovat a cílit strategie intervence. Zákony, které byly k problematice domácího násilí v mnoha zemích přijaty, otevřely nové možnosti institucionální podpory oběti.

3. ALTERNATIVNÍ ODPOVĚDI

S poznáním problému domácího násilí pak úzce souvisí možnosti opatření, nápravy, pomoci a prevence. Podle Larsenové a Petersena (2001) patří mezi hlavní nedostatky reakce na domácí násilí skutečnost, že se řeší jen omezenými prostředky, tj. nehledají se nové možnosti. Na úrovni mezinárodních předpisů o ochraně základních lidských práv, na legislativní úrovni daného státu i na úrovni komunity. Například některé australské kmeny využívají kombinaci tradičních metod řešení konfliktů s kmenovými normami a rituály, které chrání jejich členy. Jde např. o přenesení řešení násilí mezi partnery na členy širší rodiny či domorodého seskupení, kterého

jsou členy. Palmer a Etter (1994) přitom zdůrazňuje, že vyvažovat mezi sankčním opatřením a pomocí je nezbytné.

4. MEDIACE V PŘÍPADECH NÁSILÍ

Pro posouzení vhodnosti využití mediace v případech násilí mezi rodiči je podle nás zásadní, z jakého úhlu ji nahlížíme. Tedy, zda jako alternativu k restriktivním opatřením či jejich doplnění.

Astor (In. McGillivray a Comaskey, 1994, s. 117) se domnívá, že mediace jako alternativa k sankčnímu přístupu v případech násilí mezi partnery je nežádoucí. Násilí vytváří extrémní nerovnováhu mezi stranami, kdy v mediaci podle něj nelze předpokládat, ani zaručit, že potřeby a zájmy oběti budou naplněny. Na druhé straně, pokud je domácí násilí potrestáno a nenásleduje poradenství a terapie, nemůže být dosaženo pokroku. Jako příklad si uveďme zkušenosti z Austrálie, kde jsou pro doplnění systému trestního soudnictví s úspěchem využívány tradiční metody australských domorodých obyvatel k hledání spravedlnosti a řešení křivd. Zdá se, že jsou to postupy, ve které mají tamější lidé ještě víru. Nicméně, také se ukázaly být nedostatečné, pokud jsou používány ve své izolované podobě. Tedy jinak řečeno – jsou účinné, pokud jsou využívány jako doplnění trestně sankčních postupů. Již před dvaceti lety uvedl Bolger (1991), že problém násilí mezi partnery bude vyřešen pouze za účasti mužů i žen.

Abychom mohli mediaci využívat účelně, je nutné stanovit, pro jaké konflikty je vhodná a také naopak, v jakých situacích by bylo lepší ji nepoužít. Mediace je specifická, konkrétní metoda se svými zákonitostmi, principy a strukturou. Nelze ji použít, jak lze odhadnout, při řešení jakéhokoliv interpersonálního konfliktu. Měla by být stanovena alespoň základní kritéria výběru, která by mediátorovi umožnila diskutovat o předpokladech k účasti na ní a která by eliminovala případná poškození klientů jejím nevhodným použitím. Při stanovení indikací k mediaci jde o postižení následujících oblastí:

1. Účastníci konfliktu, jejich vztah a povaha konfliktní situace
2. Metoda mediace – její možnosti a hranice
3. Mediátor – jeho profesní kompetence, orientace, preference mediačního přístupu a technik, osobní postoj k určitému druhu konfliktů, vztah k účastníkům konfliktu

Je možné říct, že u nás ani v zahraničí neexistuje názorová jednota na to, které případy konfliktů jsou či nejsou pro mediaci vhodné. Proto vítáme zahraniční studie posledních deseti let, které se otázkou indikace k mediaci, motivace pro rozhodování klientů a determinant takového rozhodování začínají zabývat. Důkladnější vědecká analýza problému indikace a výhod

či nevýhod mediace by prospěla jak pojetí mediace, tak také možnostem jejího uplatnění.

Vzhledem k tomu, že se v ČR, jak již bylo v úvodu řečeno, setkáváme spíše s odmítáním, minimálně ale pochybnostmi o využití mediace v případech násilí mezi partnery, zaměříme se nyní obecněji na téma konfliktů pro mediaci nevhodných.

Mediace vychází z předpokladu rovnosti mezi účastníky konfliktu. Pokud neexistuje alespoň relativní rovnost, slabší strana (finančně, v pozicích, mentálně, společensky, atd.) je znevýhodněná. To ji nutí ke smlouvání. Nerovnost produkuje nepřiměřené dohody, které zvýhodňují silnějšího. Rozpor v síle stran byl identifikovaný jako nejdůležitější faktor pro vyloučení případu z mediace. Ale vyloučení z mediace je řešení příliš jednoduché. Takové konflikty by se neřešily vůbec, nebo by možnosti jejich řešení byly jen omezené.

Jiná situace nastává v případech, kdy vztah obou partnerů je nerovný a navíc jeden z partnerů zažívá před druhým strach. Tyto případy nastávají u konfliktů spojených s násilím. Skutečnost násilí jakožto znaku vztahu v minulosti ale nemusí automaticky vylučovat mediaci jako nevhodný postup. V činnosti Probační a mediační služby ČR je stále aktuální otázka, zda určité trestné činy (např. sexuální delikty, domácí násilí, rasové delikty, týrání a zneužívání dětí) mají být z mediace vyloučeny, či zda za určitých okolností (uspořádání mediační situace) je mediace i u nich využitelná. Převažuje však názor, že by mediace neměla být využívána u závažných násilných trestných činů, dále u organizované zločinnosti, trestných činů s prvkem porušení základních lidských práv a svobod a ekonomické kriminality se škodou velkého rozsahu.

5. MEDIACE V PŘÍPADECH NÁSILÍ MEZI RODIČI

I přes výše uvedené se nyní – přece jenom, nebo právě proto – budeme věnovat mediaci v případech násilí mezi rodiči. Násilí mezi rodiči má obvykle tři póly: muže, ženu a jejich děti. Pro zvážení možnosti mediace je důležité zjištění uváděné Čírtkovou (2008), že asi 20 – 25% dětí se vměšuje do násilných incidentů (prosí násilnou osobu nebo chrání osobu ohroženou), v průběhu útoků na matku je napadeno také 10% dětí a 2% dětí přechází z různých důvodů na stranu agresora. Pokud bychom se omezili jenom na tyto případy, tak téměř 40% dětí aktivně vstupuje do situací konfliktů a násilí mezi rodiči. Prvním předpokladem tedy je, že pokud se děti násilí jejich rodičů takto bezprostředně dotýká, měly by mít právo vstoupit také do jeho řešení.

V možnostech nabídky a dostupnosti poradenství či jiné formy pomoci pro oběť domácího násilí není rozhodné, zda oběť objektivně může či nemůže vyhledat a čerpat pomoc, ale to, zda ji potřebuje a chce. Některé oběti se necítí traumatizované a od image oběti domácího násilí se distancují. Pomoc

pro sebe odmítají, naopak se domnívají, že poradenství a terapii by měl využít násilný partner a měla by ho k tomu přinutit policie nebo soud. Jiný typ oběti chce na minulost zapomenout a upíná se k budoucnosti. Má zájem o právní konzultace a praktickou pomoc. Oběti, které žijí v ambivalentním vztahu, je obtížné odhalit. Převažuje názor, že právě u těchto případů má zásadní význam první kontakt s profesionální pomocí. Specifická témata poradenství jsou u jednotlivých forem domácího násilí odlišná a týkají se aktuálních problémů, které oběti řeší. Tato skutečnost je druhým předpokladem pro využití mediace v případech násilí mezi rodiči. Mediace je dobrovolným procesem za účelem naplnění potřeb všech účastníků na ni. Zájmy žen, dětí a mužů postižených domácím násilím jsou zatím pojednávány spíše odděleně. Pozornost se přitom upíná do tří základních oblastí:

1. Ochrana a podpora dospělých obětí domácího násilí
2. Ochrana a podpora dětí
3. Podpora práv otců po odluce či rozvodu

Podle Čírtkové (2008) jsou možnosti, jak propojit či integrovat tyto tři zájmové sféry do fungujícího konceptu řešení, sporadické. Třetím předpokladem pro možnost uplatnění mediace v případech násilí mezi rodiči je tedy zájem na propojení a integraci všech tří stanovených oblastí.

Kontakty s dětmi a výchovné uspořádání je v případech domácího násilí velkým problémem. Do dětí se přesouvají střety rodičů motivované různě. Násilní muži se poměrně často pokoušejí dosáhnout kontroly nad partnerkou cestou uplatňování práv na styk s dětmi, a to i když dříve o ně neprojevovali zájem. Na druhé straně děti mohou trpět ztrátou kontaktů s otcem, kdy jejich zájmy se tím dostávají do rozporu se zájmy jejich matky. Ženy s upraveným právem otce na styk s dětmi si neztěžuje na pokračující otevřené násilí, ale např. na nedodržování termínů schůzek otce s dětmi či na jeho špatnou péči o děti. Jsou však typy domácího násilí, kde přetrvávají specifická rizika pro matku i děti. Zde je rozhodnuto o zamezení kontaktu násilného rodiče s dětmi či je jeho právo na styk s dětmi (a naopak) uplatňováno velmi obezřetně.

Protože i v situaci domácího násilí je otcovství cennou hodnotou, je jádrem problému otázka, zda může být násilný partner dobrým otcem a zda jeho styk s dětmi těmto dětem prospívá? V tom spočívá i dilema matky. Na jedné straně se s obtížemi odpoutává od partnera, na druhé straně je vedena k tomu, aby podporovala styk dětí s otcem. Těžko se v tom orientuje. Odborníci (např. Hester, 2005, Kavermann, 2006 In. Čírtková, 2008) k tomu uvádí tři možná východiska:

1. Z hlediska zájmů dětí a vzhledem ke konkrétním okolnostem je styk otce s dětmi nežádoucí.

2. V případech s ukončeným domácím násilím může styk otce s dětmi přinášet pozitivní hodnoty pro děti i otce.
3. Každý případ je nezbytné posuzovat individuálně.

Realistické a fundované posouzení konkrétních případů je zásadní podmínkou. Soudy nařízený styk s hrubě násilným otcem může být pro dítě traumatizující. Na druhé straně fakt, že otec týral „pouze“ matku nevyovídá nic o jeho otcovských kvalitách. Ale pokud přijme zodpovědnost za své násilné chování a vyvine-li snahu ke změně, pak je následný bezkonfliktní styk příležitostí pro jeho děti dospět k poznání, že i tak velké problémy jeho rodičů lze řešit.

Nyní se tedy dostáváme k základním charakteristikám samotné mediace v případech násilí mezi rodiči.

6. CHARAKTERISTIKY MEDIACE V PŘÍPADECH NÁSILÍ MEZI RODIČI

Zahraniční výzkumy ukazují, že tam, kde jsou děti vystaveny domácímu násilí, jsou přerušeny běžné úkoly dětství a jejich problémy se podobají problémům dětí zneužívaných (Wolfe et al., 2003). Včasný zásah je velmi důležitý v prevenci mezigeneračního přenosu domácího násilí (Bunston, 2008). Hart (2009) nediskutuje otázku vhodnosti aplikace mediace v případech násilí mezi rodiči, to považuje zcela jistě za možné, své zamyšlení směřuje k přednostem a rizikům účasti jejich nezletilých dětí.

Děti jsou s rodiči a jejich násilnou situací spojeny složitými mechanismy (Featherstonová a Trinder, 1997). Pokud nejsou jejich specifické potřeby a priority identifikovány při rozhodování o dalším rodinném uspořádání, mohou i nadále žít ve strachu (Mullender et al., 2002). Proto je důležité rozpoznat co nejdříve individuální potřeby dítěte spolu s potenciálními riziky a tato zjištění dále moderovat (Humphreys, 2006; Batmanghelidj, 2006).

Podle některých odborníků (např. Smart a Neale, 2000; Nairn a Smith, 2002) by děti neměly být stavěny do role „zranitelných obětí vlastní situace“, ale do role jedinců, kteří přináší jedinečnou a důležitou perspektivu přenesenou z jejich rodinného prostředí na proces rozhodování. Závěry současných výzkumů vlivu domácího násilí na děti uvádí, že děti chtějí být zahrnuty do jednání o reakci na násilí a při rozhodování o jejich budoucnosti (např. McGee, 2000; Irwin, Waugh, a Wilkinson, 2002; Mullender et al., 2002). Hester (2006) říká, že ptát se dětí na násilí, kterému byly vystaveny doma, může mít pozitivní účinky v překonání strachu z možného prozrazení. Výzkumy také ukazují, že děti jsou spolehlivými svědky událostí a jsou způsobilé vyjádřit se k rozhodnutí, které bude ovlivňovat jejich životy (např. Kaltborn, 2001; Smith a Taylor, 2003). Stejný názor zastávají i jejich rodiče (Cashmore a Parkinson, 2008).

Mediátoři mají proto důležitou roli v tom, jak je postoj společnosti k rodičovským sporům a násilí uplatňován v praxi. Mediace v případech násilí mezi rodiči není ještě zcela obvyklou praxí. Před odborníky stojí řada problémů s rozhodováním kdy, za účasti koho a jak v takových případech postupovat. Vhodné načasování mediace v případech násilí mezi rodiči je z našeho pohledu jednou ze zásadních podmínek.

Počáteční opatrnost justičních orgánů při doporučování (eventuelně ukládání) mediace dospělým účastníkům násilí je postupně rozptylována pozitivními příklady z praxe. Flynn (2005) uvádí, že mediace se pro dospělé oběti ukázala jako posilující proces. Charlesworth, Turner, a Foreman (2000) zjistili, že výsledné dohody přispěly k emočnímu a fyzickému oddálení partnerů a že mezi sebou dále komunikovali za pomoci pravidel dohodnutých během mediace. Hart (2009) se domnívá, že pozitivní příklady mediací v případech násilí mezi partnery podpoří rozvíjení kompetencí mediátorů pro vedení mediací i za přítomnosti dětí. Podle Taylora (1998) to však předpokládá, aby se změnilo silně paternalistické ochránářské nazírání na děti jako na nekompetentní, zranitelné bytosti, které by měly být chráněny před procesem řešení sporů jejich rodičů. Je důležité si uvědomit, že tyto ochránářské tendence existovaly před ne příliš vzdálenou dobou, pokud jde o účast na mediaci dospělé oběti domácího násilí. Zde však nastal poměrně velký názorový posun se zavedením akreditace a certifikace mediátorů a hodnocením akreditovaných organizací, které poskytují rodinné mediace (Charlesworth, Turner, a Foreman, 2000). V důsledku to vedlo ke zvyšování kvalifikace mediátorů a jejich specializaci na mediace v situacích domácího násilí.

Zajištění bezpečnosti. Vzhledem ke specifikám mediace v případech násilí mezi rodiči musí být prioritou zajištění bezpečnosti pro dospělé i dětské oběti násilí, stejně jako mediátorů a dalších odborníků na mediaci zúčastněných (např. dětských psychologů, psychoterapeutů, advokátů, finančních poradců). To zahrnuje průběžné hodnocení situačních a osobnostních rizik (Cooley a Frazer, 2006). Systém rovněž zajišťuje bezpečí a pomoc mediátorům vyrovnat se s vlastní emoční reakcí na to, co oběť zveřejní a se stresem z opakovaných kontaktů s pachatelem a dětskou obětí. Zajištění bezpečnosti je poměrně rozsáhlé téma, kterému zde, bohužel, nemáme prostor se více věnovat.

Posuzování případu. V počáteční fázi všech mediací v případech násilí mezi rodiči je nutné posoudit, zda je případ pro mediaci vhodný. K tomuto účelu byl v zahraničí vyvinut rámec, který akreditovaní mediátoři (působící jako mediátoři v soudních případech) využijí při seznamování se s případem a rozhodováním, zda je pro mediaci vhodný. Cílem je posoudit připravenost každé ze stran k účasti a svobodnému rozhodování (Kaspiew, 2008). Na násilí přitom nepohlížejí jen jako na aktuální situaci rodičů, ale hodnotí ho v celé jeho šíři. Zabývají se historií násilí v dané rodině, zkoumají vývoj rizikových faktorů v čase, vytvářejí jejich prognózu do budoucnosti (např.

Batmanghelidjh, 2006, Radford et al., 2006). Za základní faktory screeningu rizik jsou považovány vzor násilí, osobnostní vlastnosti a chování pachatele a míra moci (Jaffe, Johnston, Crooks, Bala, 2008).

Posuzování klientů. Zodpovědný výběr případu je jedním z indikátorů „úspěšnosti“ mediace. Při jeho posuzování z hlediska klientů je třeba zjistit, jak dospělí aktéři domácího násilí rozumějí a reagují na možnost mediace. S tím je spojeno zajištění několika podmínek:

1. Aby rodiče plně chápali účel, rozsah a průběh mediace, souhlasili s ní a poskytli informovaný souhlas s účastí svou, příp. svého dítěte.
2. Pochopení, eventuelně prognóza chování násilných pachatelů mediátorem. Násilní partneři využívají řadu taktik, aby se pokusili získat výhody a moc při mediaci: projevují se jako citlivý rodič, svalují vinu za násilné chování na oběť, vzbuzují lítost nad svou bytovou situací. Za použití hrozeb nebo manipulací usilují o kontrolu nad výpovědí partnera i dítěte. Mediátor proto zjišťuje, zda pachatel přijímá odpovědnost za své násilné chování, má schopnost ustat v něm, dokáže dodržovat dohodnutá pravidla, soustřeďuje se spíše na budoucnost a podporu dítěte. Nepoměr sil mezi rodiči, stejně tak mezi násilným rodičem a dítětem musí být mediátorem důsledně řízen. Dospělá oběť a dítě se v souvislosti s mediací nesmí cítit pod tlakem.
3. Účast dítěte na mediaci je posuzována individuálně.

Posuzování vhodnosti účasti dítěte na mediaci. Jak jsme uvedli, základní podmínkou efektivního řešení násilí mezi rodiči je zjistit, „co chtějí děti“ (Grimes a McIntosh, 2004, s. 114). V případech, kdy mediátor nemá potřebné kompetence k tomuto posouzení, nebo pokud nechce vystupovat ve dvojí roli (mediátora a odborníka na dětskou psychiku), vstupují do mediace odborníci-konzultanti. Zapojení dětí do mediace je ale možné až po důkladném posouzení vhodnosti takového postupu. Konzultanti vysvětlují nejprve rodičům a pak zvláště dětem, že jejich úkolem je zjistit a správně pochopit jednotlivé potřeby a zájmy dětí. Ty že nyní zastupují. Bez ohledu na věk musí mít dítě jistotu, že jeho sdělení bude slyšeno a respektováno. K tomu odborník využívá vhodné techniky a postupy, např. hraní rolí či dětskou kresbu. Vše týkající se dětí musí být odborně identifikováno. Pokud dítě vyjadřuje přání trávit část času s násilným rodičem, je pro odborníka rozhodující prozkoumat, co je toho motivem.

Intenzivnost intervence. Mediace v případech násilí mezi rodiči vyžaduje intenzivní intervenci. Mediátor se věnuje případu komplexně, včetně napětí a nerovnováhy ve vztazích mezi rodiči a mezi rodiči a dětmi. Aby se předešlo rizikům z poškození klientů, musí mít mediátoři velmi dobrou znalost problematiky domácího násilí, rozvinuté dovednosti ve vedení těchto případů a přístup k rozložení zdrojů. Proces musí být flexibilní a komplexní s dostatkem času zabývat se složitými a naléhavými problémy,

kteřé se v průběhu mediace objeví. Vůči nim musí být mediátor neustále vnímavý a adekvátně na ně reagovat.

Nalézání vhodných řešení. Informace získané v průběhu mediace jsou následně využity k hledání vhodných řešení. Otázka citlivosti informací a nakládání s nimi je v této fázi zásadní. Je potřeba stanovit priority a pravidla ve sdělování informací. Některá jsou klientům sdělena, s některými pracuje mediátor jako se svými nástroji. Doporučuje se, aby všem informacím, které by mohly v rodičích vzbudit úzkost (např. že dítě potřebuje terapeutickou intervenci, terapie by neměly být přerušovány trávením času s druhým rodičem, kontakt s násilným rodičem není pro dítě vhodný) předcházelo sdělení pozitivní zpětné vazby (Feather, 2007). Další citlivou otázkou je, jak rodičům sdělit zjištěná přání dítěte. V takovém případě by měly být přeformulovány jako jeho potřeby. Tyto potřeby jsou rodičům předloženy s perspektivou optimálnějšího, zdravějšího vývoje jejich dítěte. V případech, kdy je dítě v kontaktu s oběma rodiči, musí mediátor pokud možno transparentně, avšak vůči dítěti vnímavě, nakládat se získanými informacemi. V případech, kdy dítě není v kontaktu s násilným rodičem, jsou informace sdělené v průběhu mediace zásadně vůči tomuto rodiči důvěrné.

Následná mediální jednání. Nyní je potřebné projednat celou řadu témat vyplývajících z možného výchovného uspořádání. Ty mívají komplexní povahu. Vést jednání dostatečně podrobně, cíleně a adresně, pomoci rodičům posoudit vhodnost jejich návrhů a zvládat to po potřebnou dobu, to je pro mediátora velmi náročné.

7. ZÁVĚR

Závěrem lze říci, že neexistuje jediný vhodný model mediace. Je důležité, aby se všechny i nadále vyvíjely jako porozumění a poznání specifických potřeb účastníků v každé fázi rodinné odluky. Pokud však mediátoři budou v případech násilí mezi rodiči prosazovat pouze jednání bez přítomnosti dítěte, zůstanou děti stále na okraji naší pozornosti, ač deklarujeme pravý opak. Nebudeme znát jejich individuální potřeby a neuplatníme vhodné formy pomoci. Náš příspěvek však nyní ještě nelze chápat jako plné vyslovení se k využití mediace v případech násilí mezi rodiči a k zapojení dětí do ní. Přináší informace o zahraničních zkušenostech s vyslovením vlastních postřehů a zkušeností. Byl zpracován z pohledu psychologického a sociálního. Diskusi legislativních podmínek pro uplatnění mediace v případech násilí mezi rodiči ponecháváme na kolezích právnících, stejně jako její zakomponování do systému komplexního řešení problematiky domácího násilí na týmové spolupráci odborníků všech zainteresovaných oblastí. Příspěvek je míněn jako podnět k takové tvůrčí diskusi a dalšímu rozpracování v podmínkách České republiky v evropském kontextu.

Literature:

- BATMANGHELIDJH, C. Shattered Lives. Children Who Live with Courage and Dignity. London: Jessica Kingsley, 2006.
- BEDNÁŘOVÁ, Z. Domáci násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám. 1. vyd. Praha: Acorus, 2009. ISBN 978-80-2545-422-0.
- BOLGER, A. Aboriginal Women and Violence. Darwin: Criminology Research Council and the Northern Territory Commissioner of Police, 1991.
- BUNSTON, W. Baby Lead the Way: Mental Health Group Work for Infants, Children and Mothers Affected by Family Violence. *Journal of Family Studies*, 2008, 14(2–3), 334–341.
- CASHMORE, J., PARKINSON, P. Children's and Parent's Perceptions on Children's Participation in Decision Making After Parental Separation and Divorce. *Family Court Review*, 2008, 46(1), 91–104.
- CUMMINGS, E. M., DAVIES, P. Children and Marital Conflict. The Impact of Family Dispute and Resolution. New York: The Guilford Press, 1994.
- ČÍRTKOVÁ, L. Domáci násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie. 1. vyd. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. ISBN 978-80-8628-419-4.
- ČÍRTKOVÁ, L. Forezní psychologie. 2. vyd. Praha: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4.
- ČÍRTKOVÁ, L. Moderní psychologie pro právníky. 1. vyd. Praha: Grada Publishing 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.
- FEATHER, J. S. Trauma-Focused Cognitive Behavioural Therapy for Abused Children with Posttraumatic Stress Disorder: Development and Evaluation of a Manualised Treatment Programme. Doctoral thesis. Albany: Massey University, 2007.

- FEATHERSTONE, B., TRINDER, L. Familiar Subjects Domestic Violence and Child Welfare. *Child and Family Social Work*, 1997, 2, 147–159.
- FLYNN, D. The Social Worker as Family Mediator: Balancing Power in Cases Involving Family Violence. *Australian Social Work*, 2005, 58(4), 407–418.
- GRIMES, A., McINTOSH, J. Emerging Practice in Child-Inclusive Divorce Mediation. *Journal of Family Studies*, 2004, 10(1), 113–120.
- HART, A. S. Child-Inclusive Mediation in Cases of Domestic Violence in Australia. *Conflict Resolution Quarterly*, 2009, vol. 27, no. 1.
- HESTER, M. Asking About Domestic Violence: Implications for Practice. 2005. In.: Humphreys, C., Stanley, N. (eds.). *Domestic Violence and Child Protection: Directions for Good Practice*. London: Jessica Kingsley, 2006.
- HOLÁ, L. *Mediace. Způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0467-6.
- HOLÁ, L. *Mediace v rodinných konfliktech. Problémy současné rodiny a náhradní rodinná péče*. Univerzita Palackého v Olomouci, 24. – 25. 6. 2009. Příspěvek ve sborníku. 1. vyd. Brno: Tribun EU, 2010, s. 476 – 481. ISBN 978-80-7399-888-2. 535 s.
- HUBBARD, R. M., ADAMS, CH. F. Factors Affecting the Success of Child Guidance Clinic Treatment. *American Journal of Orthopsychiatry*, 1936, 6, pp. 81-102.
- HUMPHREYS, C. Relevant Evidence for Practice. 2006. In.: Humphreys, C., Stanley, N. (eds.). *Domestic Violence and Child Protection: Directions for Good Practice*. London: Jessica Kingsley, 2006.
- CHARLESWORTH, S., TURNER, J. N., FOREMAN, L. *Disrupted Families: the Law*. Leichhardt: The Federation Press, 2000.

- IRWIN, J., WAUGH, F., WILKINSON, M. Domestic Violence and Child Protection: A Research Report. Collaborative research project by Barnardos Australia and University of Sydney, Department of Social Work, Social Policy and Sociology. Sydney: NSW, 2002.
- JAFFE, P. G. (et al.). Custody Disputes Involving Allegations of Domestic Violence: Toward a Differentiated Approach to Parenting Plans. *Family Court Review*, 2008, 46(3), 500–522.
- KALTENBORN, K. Individualization, Family Transitions and Children's Agency. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, 2001, 8, 463–498.
- KASPIEW, R. R. Family Violence in Children's Cases Under the Family Law Act 1975 (Cth): Past Practice and Future Challenges. *Journal of Family Studies*, 2008, 14(2–3), 279–290.
- LACINOVÁ, L., MICHALČÁKOVÁ, R., JEŽEK, S. Škála dětské percepce konfliktu mezi rodiči: česká verze dotazníku pro adolescenty. *Československá psychologie*, 2009, roč. 53, č. 1, s. 68 – 83.
- LARSEN, A. C., PETERSEN, A. Rethinking responses to domestic violence in Australian indigenous communities. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 2001, 23(2), p.121–134.
- McGEE, C. *Childhood Experiences of Domestic Violence*. London: Jessica Kingsley, 2000.
- MCGILLIVRAY, A., COMASKEY, B. *Black Eyes All of the Time: Intimate Violence, Aboriginal Women and the Justice System*. Toronto: University of Toronto Press, 1999.
- MULLENDER, A. (et al.). *Children's Perspectives on Domestic Violence*. London: Sage, 2002.
- NAIRN, K., SMITH, A. Secondary Students' Experiences of Bullying at School and Their Suggestions for Dealing with It. *Childrenz Issues*, 2002, 6(1), 16–22.

- PALMER, M. J., ETTER, B. Violence against Aboriginal Women. *Criminology Australia*, 1994, April/May, p.9–12.
- PAVLÁT, J. Děti v rozvodových sporech: severoamerická studie (1980 – 2001). *Československá psychologie*, 2005, roč. 49, č. 5, s. 422 – 431.
- RADFORD, L. (et al.). Domestic Abuse Risk sssessment and Safety Planning in Child Protection: Assessing Perpetrators. 2006. In.: Humphreys, C., Stanley, N. (eds.). *Domestic Violence and Child Protection: Directions for Good Practice*. London: Jessica Kingsley, 2006.
- SMART, C., NEALE, B. It's My Life Too: Children's Perspectives on Post-Divorce Parenting. *Family Law*, 2000, Mar., pp. 163–169.
- SMITH, A. B., TAYLOR, N. J. Rethinking Children's Involvement in Decision Making After Parental Separation. Paper presented at 8th Australian Institute of Family Studies Conference, Steps Forward for Families: Research, Practice, and Policy. Melbourne, 2003.
- TAYLOR, N. J. The Voice of Children in Family Law. *Children's Legal Rights Journal*, 1998, 18(1), 2–14.
- TOWLE, CH. The evaluation and management of marital situation in foster homes. *American Journal of Orthopsychiatry*, 1931, Volume 1, Issue 3, pp.271-283.
- WOLFE, D. A. (et al.). The Effects of Children's Exposure to Domestic Violence: A Meta-Analysis and Critique. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2003, 6, 171–187.

Contact – email
lenka.hola@upol.cz